

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

מחסור ביועצים ובפסיכולוגים חינוכיים במערכת החינוך

יח בשבט תש"ע
3 בפברואר 2010

כתיבה: מריה רבינוביץ'
אישור: שרון סופר, ראש צוות

הכנסת, מרכז המחקר והמידע
קריית בן-גוריון, ירושלים 91950
טל': 02 - 6408240 / 1
פקס: 02 - 6496103
www.knesset.gov.il/mmm

מסמך זה נכתב לקראת דיון בוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת ועניינו המחסור ביועצים חינוכיים ובפסיכולוגים בבתי-הספר.¹ המסמך עודכר² לבקשת חבר הכנסת חנא סוייד ונוסף בו פרק העוסק במחסור ביועצים ובפסיכולוגים חינוכיים במגזר הערבי.

ממצאים עיקריים

- **השירות הפסיכולוגי-ייעוצי (שפ"י)** הוא אגף של משרד החינוך המספק שירותי **פסיכולוגים חינוכיים ויועצים חינוכיים** במוסדות החינוך (מגני-ילדים של העירייה ועד החטיבות העליונות של בתי-הספר).
- **השירות הפסיכולוגי-חינוכי** פועל בצומת שבין מערכת החינוך, ההורים והמערכת הקהילתית היישובית ומאפשר מתן שירותים לילדים, להורים, לצוותי החינוך ולמערכות היישוביות. שירותים פסיכולוגיים במערכת החינוך ניתנים באמצעות תחנות לשירותים פסיכולוגיים-חינוכיים וועדות היגוי ברשויות המקומיות.³
- **בשל חוסר ניכר בהקצאת תקנים לפסיכולוגים חינוכיים, אין ברוב מסגרות החינוך מתחת לגיל חובה ומעל לגיל חטיבת הביניים שירותים פסיכולוגיים, ויש גם מסגרות חינוך לגילאי חובה עד חטיבת הביניים שאינן מקבלות שירותים אלה.**
- על-פי מפתח התקינה שפורסם בחוזר מנכ"ל משרד החינוך סג"7/א(2003), שעניינו סל השירותים, נדרשים 2,471.4 תקנים של פסיכולוגים חינוכיים. בפועל מאוישים 1,279.9 תקנים (קבועים), שהם 53% בלבד מהתקן הנדרש לפסיכולוגים חינוכיים. נוסף על אלה יש כ-90 תקנים ייחודיים של פסיכולוגים חינוכיים, כגון תקני חירום.
- **במגזר הערבי** (ללא המגזר הדרוזי והמגזר הבדואי) יש כיום 163 תקנים מאוישים של פסיכולוגים חינוכיים, שהם רק 41% מהתקנים הנדרשים (כ-402 תקנים). נתונים אלה מתייחסים לערים וליישובים שבהם אוכלוסייה ערבית בלבד, ולא נכללים בהם התקנים בערים מעורבות כגון רמלה, עכו ולוד.
- **במגזר הדרוזי ובמגזר הבדואי** שיעור התקנים של פסיכולוגים חינוכיים המאוישים בפועל נמוך עוד יותר – רק 31% ו-33% מהנדרש, בהתאמה.
- **ייעוץ חינוכי** הוא שירות מקצועי שפועל בתוך הארגון החינוכי ומיועד לסייע בקידום התפקוד המיטבי והרווחה הנפשית של התלמידים ושל צוותי החינוך, בהתאמה למציאות המשתנה.⁴
- **היועצים החינוכיים נחשבים עובדי הוראה, ומשרתם אינה בנויה על תקנים.**

¹ המסמך הוגש לוועדת החינוך באוגוסט 2009, עודכן לצורך דיון בוועדה בנובמבר 2009 : <http://www.knesset.gov.il/MMM/data/docs/m02304.doc>

² עדכון מינואר 2010.

³ מידע על אגף הפסיכולוגיה באתר האינטרנט של משרד החינוך, <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Shefi/gapim/psychology/Odot.htm>, כניסה אחרונה: 10 באוגוסט 2009.

⁴ ש.ס.

- במערכת החינוך מועסקים כיום כ-4,300 יועצים, בהיקפי משרה משתנים שבין ארבע שעות שבועיות למשרה לבין משרות ייעוץ מלאות.
- במוסדות החינוך היסודי רק 50% ממשורות היועצים החינוכיים הרצויות מאוישות, ובגני-הילדים רק 14% מכלל המשרות מאוישות.
- כ-12% בלבד מכלל היועצים החינוכיים בישראל פועלים במגזר הלא-יהודי, ואילו התלמידים במגזר הזה הם כיום כ-25% מכלל תלמידי בתי-הספר בארץ.⁵
- משרד החינוך מתריע על מחסור מסתמן ביועצים חינוכיים. כיום נצפית תופעה שסטודנטים המסיימים תואר שני בייעוץ אינם מעוניינים להשתלב בעבודה במערכת החינוך.⁶

• השירותים שפסיכולוגים ויועצים חינוכיים נותנים במוסדות החינוך נוגעים בהיבטים התפתחותיים חשובים של התלמידים ושל אינטראקציות שלהם במוסד הלימודי ובמשפחה, וגם בהיבטים תפקודיים של עבודת צוותי ההוראה והנהלת המערכת החינוכית. לפיכך **המחסור בפסיכולוגים וביועצים חינוכיים במערכת החינוך בישראל עלול לגרום לפגיעה ברווחה הנפשית של כל המעורבים במערכת זו, הן ברמת הפרט והן ברמת הארגון כולו.**

1. רקע

השירות הפסיכולוגי-ייעוצי (שפ"י) בישראל פועל במסגרת משרד החינוך מאז שנות ה-60 של המאה ה-20 ומשמש ארגון-גג ארצי הממונה על שני גופים מקצועיים – השירותים הפסיכולוגיים והשירותים הייעוציים למוסדות החינוך.⁷

הפסיכולוגים החינוכיים והיועצים החינוכיים הם הגורמים המקצועיים הנותנים שירותי תמיכה וסיוע פרטניים וקבוצתיים בסוגיות הקשורות לרווחה נפשית ולבריאות הנפש. אנשי המקצוע בתחומים אלה נותנים שירותי אבחון, טיפול וייעוץ לתלמידים ולהוריהם ושירותי הדרכה והנחיה לצוותי החינוך, להנהלות בתי-הספר ועוד.⁸

⁵ ההתייחסות גם למגזר הבדואי ולדרוזים; מדובר על 365,983 תלמידים במגזר הלא-יהודי בשנת הלימודים תשס"ט.

⁶ הגב' חנה שדמי, מנהלת אגף א' שפ"י במשרד החינוך, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבל ב-10 באוגוסט 2009.

⁷ שלומית לוינסון: "פסיכולוגיה במערכת החינוך בישראל – 50 שנות פעילות של השירותים הפסיכולוגיים-חינוכיים", **יובל למערכת החינוך בישראל**, משרד החינוך, התרבות והספורט, 1999.

⁸ משרד החינוך, הצעות תקציב לשנת הכספים 2009-2010 ודברי הסבר, מוגשים לכנסת ה-18, משרד החינוך והסעיפים הצמודים לו, 24-08 – השירות הפסיכולוגי-ייעוצי, יוני 2009.

2. השירות הפסיכולוגי-חינוכי (השפ"ח)

השירות הפסיכולוגי-חינוכי (השפ"ח) פועל במסגרת השירות הפסיכולוגי-ייעוצי של משרד החינוך, באגף הפסיכולוגים, המפקח על עבודתם של הפסיכולוגים החינוכיים המועסקים על-ידי הרשויות המקומיות.⁹

בין המטרות המרכזיות של העבודה הפסיכולוגית במוסדות החינוך:

- סיוע לתלמידים עם הפרעות התפתחותיות או רגשיות, לקויות למידה ועוד;
- סיוע לתלמידים מכל הקבוצות – תלמידים "רגילים", בעלי צרכים מיוחדים ומחוננים – מתוך תפיסה שכולם זכאים לטיפוח האישי וכל אחד עשוי להפיק תועלת ממגוון התערבויות פסיכו-חינוכיות;
- התמקדות בפעילות המקצועית מבחינת ההיבטים הארגוניים של בית-הספר, סיוע הן לגורמי החינוך בעלי הסמכות המקצועית והמינהלית והן ביחסי גומלין בין תלמידים, מורים, צוותי החינוך, ההנהלה וההורים.¹⁰

2.1. דרישות התפקיד¹¹

בפסיכולוגיה חינוכית רשאי לעסוק פסיכולוג בעל תואר שני בפסיכולוגיה, הרשום בפנקס הפסיכולוגים, שהגיש למשרד הבריאות בקשה להתמחות בפסיכולוגיה חינוכית. לצורך רישוי כמומחה בפסיכולוגיה חינוכית הפסיכולוג עובר תוכנית התמחות שמנוהלת ומפוקחת בשירותים הפסיכולוגיים-חינוכיים. משך ההתמחות – לא פחות משנתיים במשרה מלאה או ארבע שנים בחצי משרה, בתנאי הדרכה. ההתמחות נעשית בשירותים הפסיכולוגיים-חינוכיים, בפיקוח אגף הפסיכולוגיה בשפ"י.

2.2. התקנים לפסיכולוגים חינוכיים

אגף השירות הפסיכולוגי-חינוכי אמור לתת הכוונה הפסיכולוגית לאוכלוסיית גילאי 3–18, ובחינוך המיוחד עד גיל 21, במוסדות החינוך ובקהילה, אך כיום ברוב השירות ניתן רק לגילאי 5–15 (מגן-חובה עד חטיבת הביניים), עקב חוסר ניכר בהקצאת תקנים.¹²

על-פי חוזר מנכ"ל משרד החינוך משנת 2003 (תשס"ג/7(א)), **התקינה המומלצת להקצאת משרות של פסיכולוגים חינוכיים ביישוב מסוים לצורך מתן שירות פסיכולוגי הולם לילדים במערכת החינוך בו היא כדלקמן:**

- תקן אחד ל-500 ילדים לגילאי 3–4, בגן-חובה ובכיתה א';
- תקן אחד ל-1,000 תלמידים בכיתות ב'–י"ב;

⁹ מידע על אגף הפסיכולוגיה באתר האינטרנט של משרד החינוך, <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Shefi/gapim/psychology/Odot.htm>, כניסה אחרונה: 10 באוגוסט 2009.

¹⁰ שלומית לוינסון: "פסיכולוגיה במערכת החינוך בישראל – 50 שנות פעילות של השירותים הפסיכולוגיים-חינוכיים", **יובל למערכת החינוך בישראל**, משרד החינוך, התרבות והספורט, 1999.

¹¹ הגבי חנה שדמי, מנהלת אגף א' שפ"י במשרד החינוך, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבל ב-10 באוגוסט 2009.

¹² שם.

• תקן אחד ל-300 תלמידים בחינוך המיוחד.

קריטריון נוסף לתקינה אשר נקבע בחוזר המנכ"ל האמור הוא כי מספר מסגרות החינוך לפסיכולוג במשרה מלאה לא יעלה על שלושה בתי-ספר רגילים או 15 גני-ילדים.¹³

בחוזר המנכ"ל מודגש כי ברוב היישובים מספר התקנים המוקצים בפועל למשרות פסיכולוגים חינוכיים ("שיעור הכיסוי") קטן בהרבה מהתקינה המומלצת. על-פי נתונים עדכניים שנמסרו ממשרד החינוך, שיעור התקנים בפועל היום הוא 53% בלבד מהתקנים הנדרשים.¹⁴

יתר על כן, בחוזר המנכ"ל מצוין כי המפתח שעל-פיו נקבעו התקנים המומלצים למשרות פסיכולוגים חינוכיים לא עודכן זה שנים רבות. בשנים אלה חלו תמורות רבות בהגדרת תפקידי הפסיכולוגים במערכת החינוך, וכיום הם נדרשים לתת שירותים נרחבים יותר (למשל בגין חקיקת פרק שענינו שילוב ילד עם צרכים מיוחדים בחינוך רגיל¹⁵).¹⁶ לכן, כאשר יעודכן המפתח אשר לפיו התקנים המומלצים נקבעים, צפוי כי "שיעור הכיסוי" על-פי מצבת כוח-האדם הנוכחית יימצא נמוך עוד יותר.¹⁷

משרד מבקר המדינה בדק לפני כשנתיים את טיפולו של משרד החינוך בנושא השירות הפסיכולוגי, והצביע כבר אז על כך שמשרד החינוך היה מודע לצורך לעדכן את מפתחת התקינה, ואף הכיר בריבוי המשימות של הפסיכולוגים, אך לא פעל לעדכנו.¹⁸

בחוזר המנכ"ל מפורטים שלושה קריטריונים להגדלת התקן, שעל בסיסם אפשר להוסיף עד 40% על התקינה המצוינת לעיל (בהמלצת הפסיכולוג המחוזי):

א. תוספת עד 25% לתקינה בעבור "אוכלוסיות מיוחדות":

- יישובים שיותר מ-30% מכלל תושביהם הם עולים חדשים הנמצאים בארץ שלוש שנים או פחות;
- יישובים שיש בהם אוכלוסייה במצב כלכלי-חברתי נמוך;
- יישובים בקו העימות;
- יישובים חדשים;
- מועצות אזוריות שהפיזור הגיאוגרפי של היישובים בהן רחב;
- יישובים שיש בהם אוכלוסייה המוגדרת "במצב חברתי מיוחד", כגון ריבוי מקרי אלימות, התעללות מינית וכדומה.

¹³ מתוך: מרכז המחקר והמידע של הכנסת, המחסור בפסיכולוגים במערכת החינוך בשדרות, כתב יובל וורגן, פברואר 2007. מקור הנתונים: משרד החינוך, חוזר המנכ"ל תשס"ג/7(א), השירות הפסיכולוגי-החינוכי – סל שירותים – רשימת השירותים הפסיכולוגיים (כולל נספח: קריטריונים לתקינה של פסיכולוגים בשפ"חים), 2 במרס 2003.

¹⁴ הגב' חנה שדמי, מנהלת אגף א' שפ"י במשרד החינוך, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבל ב-10 באוגוסט 2009.

¹⁵ תיקון 7, תשס"ג-2002, לחוק חינוך מיוחד, התשמ"ח-1988, פרק ד'1: שילוב ילד בעל צרכים מיוחדים בחינוך הרגיל.

¹⁶ משרד מבקר המדינה, "השירות הפסיכולוגי-חינוכי", דוח שנתי 58ב', לשנת 2007 ולחשבונות שנת הכספים 2006, פורסם בשנת 2008, עמ' 797–828.

¹⁷ הגב' חנה שדמי, מנהלת אגף א' שפ"י במשרד החינוך, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבל ב-10 באוגוסט 2009.

¹⁸ משרד מבקר המדינה, דוח שנתי 58ב', לשנת 2007 ולחשבונות שנת הכספים 2006, פורסם בשנת 2008.

ב. תוספת עד 25% לתקינה לצורך שיפור איכות השירות (כגון מתן שירותים לגילאי 0-3, עבודה קהילתית מערכתית ויוזמות ופרויקטים מיוחדים);

ג. תוספת תקן מול תקן (matching) ביוזמה משותפת של הרשות המקומית ושל משרד החינוך.

בחוזר המנכ"ל מצוין עוד כי יש אפשרות להוסיף תקן זמני לצורך התמודדות עם מצבים מיוחדים וחולפים.¹⁹

נוסף על כך, על-פי דוח מבקר המדינה, בחוזרי המנכ"ל נקבע שהשירות הפסיכולוגי-חינוכי, בשיתוף הרשות המקומית, ראוי לשקול את האפשרות לתת את השירותים הפסיכולוגיים המשלימים במימון ממקורות תקציביים אחרים, הן ממסדיים והן פרטיים. בבדיקתנו מצא מבקר המדינה כי משרד החינוך לא קבע כללים ברורים להפעלת שירות פסיכולוגי משלים (להלן – שפ"מ).²⁰

ממשרד החינוך נמסר כי לאחרונה גובש מתווה השירות הפסיכולוגי-חינוכי, ובין השאר מתייחס להפעלת שפ"מ. המתווה קיבל אישור של מנכ"ל משרד החינוך וממתין לאישור של המרכז השלטון המקומי.²¹

על-פי נתוני משרד החינוך, ב-9 באוגוסט 2009 היתה התקינה הארצית של פסיכולוגים כמפורט להלן:
תקנים קבועים: 1,279.9

תקנים נוספים – לפי החלוקה שלהלן:

- תקני התמחות מטעמי בריאות (פסיכולוגים שאינם פסיכולוגים חינוכיים – פסיכולוגים בהתמחויות אחרות, כמו למשל פסיכולוגים קליניים): 10.5;

- תקני פסיכולוגים עולים – תקנים המיועדים לעידוד עליית פסיכולוגים לארץ. בעבר היו ממומנים על-ידי משרד הקליטה וכיום במימון מלא של משרד החינוך: 27.0;

- תקנים זמניים (רובם לחירום): 48.0.

סה"כ: 1,365 תקנים.²²

בטבלה 1 שלהלן מסוכמים נתונים על מספר הפסיכולוגים החינוכיים במערכת החינוך בארץ, לפי מחוז:²³

¹⁹ מתוך: מרכז המחקר והמידע של הכנסת, המחזור בפסיכולוגים במערכת החינוך בשדרות, כתב יובל וורגן, פברואר 2007. מקור הנתונים: משרד החינוך, חוזר המנכ"ל תשס"ג/7(א), השירות הפסיכולוגי-חינוכי – סל שירותים – רשימת השירותים הפסיכולוגיים (כולל נספח: קריטריונים לתקינה של פסיכולוגים בשפ"מ), 2 במרס 2003.

²⁰ משרד מבקר המדינה, דוח שנתי 58'ב', לשנת 2007 ולחשבונות שנת הכספים 2006, פורסם בשנת 2008.

²¹ הגב' חוה פרידמן, מנהלת אגף פסיכולוגיה בשפ"מ – משרד החינוך, שיחת טלפון, 24 באוגוסט 2009; 22 בנובמבר 2009.

²² הגב' חנה שדמי, מנהלת אגף א' שפ"מ במשרד החינוך, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבל ב-10 באוגוסט 2009.

²³ שם.

טבלה 1: חלוקת שירותי פסיכולוגים חינוכיים לפי מחוזות

המחוז	מספר תחנות השירות	התקן הנדרש	התקן בפועל	שיעור הכיסוי
הדרום	39	387.9	199.4	53%
חיפה	28	264.8	144.2	55%
ירושלים	22	462.8	213.7	47%
המרכז	59	562.8	280.5	51%
הצפון	91	480.4	255.5	54%
תל-אביב	13	312.4	186.5	60%
סה"כ	252	*2471	1279.9	53%

* התקן הנדרש מחושב על-פי מפתח תקינה של חוזר המנכ"ל תשס"ג/7(א) ומתעדכן בכל שנה באמצעות מערכת ממוחשבת לפי מספר התלמידים במוסדות החינוך באותה שנת לימודים.²⁴

המחוז שבו שיעור התקנים בפועל הוא הנמוך ביותר יחסית לתקן הנדרש הוא מחוז ירושלים (47%). המחוז שבו שיעור התקנים בפועל הוא הגבוה ביותר יחסית לתקן הנדרש הוא מחוז תל אביב (60%). בשאר המחוזות שיעורי התקנים בפועל דומים לממוצע הארצי, שהוא, כאמור, 53% מכלל המשרות הנדרשות.

על-פי מידע נוסף שנמסר ממשרד החינוך, השירות הפסיכולוגי-חינוכי קיבל תוספת של 68 תקנים לשנת הלימודים תש"ע, עקב גידול טבעי של האוכלוסייה, ועקב כך – גידול במספר התלמידים במערכת החינוך.²⁵ עשרה מהתקנים שנוספו מיועדים לירושלים, אשר בה, כאמור, שיעור התקנים המאושים בפועל נמוך במידה ניכרת בהשוואה לממוצע הארצי.²⁶

בנושא חלוקת השירותים הפסיכולוגיים לפי מסגרת החינוך (כגון חינוך רגיל / חינוך מיוחד / חינוך רשמי / חינוך מוכר שאינו רשמי) נמסר ממשרד החינוך כי "הקצאת השירותים הפסיכולוגיים לשלבי החינוך ולמסגרות החינוך הרגיל והחינוך המיוחד נעשית ברשות המקומית עצמה, ולפיכך אין בידי שפ"י נתוני חלוקת הקצאה לשלבי החינוך ואף לא לסוגי החינוך".

מבקר המדינה²⁷ הדגיש כי ההתמודדות של רשויות מקומיות עם שיעור הכיסוי הנמוך של פסיכולוגים חינוכיים נעשית בין השאר במניעת שירות פסיכולוגי ממגזר מסוים או ממוסדות חינוך שזכאים לקבלו. בדוח הודגש כי "בקרב האוכלוסייה שאינה מקבלת שירות פסיכולוגי בולט חלקם של מוסדות חינוך מוכר שאינו רשמי, בעיקר במגזר החרדי".

ממשרד החינוך נמסר כי אין בידו נתונים נפרדים על התקנים המאושים של פסיכולוגים חינוכיים במגזר החרדי, אך המחסור בשירות הפסיכולוגי-חינוכי במגזר זה גדול בהשוואה למגזרים יהודיים האחרים.

²⁴ הגב' חוה פרידמן, מנהלת אגף פסיכולוגיה בשפ"י – משרד החינוך, שיחת טלפון, 11 באוגוסט 2009.

²⁵ לדברי הגב' חוה פרידמן, מנהלת אגף פסיכולוגיה בשפ"י – משרד החינוך, מידע על תוספת תקנים לשנת הלימודים תש"ע התקבל אומנם באופן רשמי, אך עדיין לא בכתב.

²⁶ הגב' חוה פרידמן, מנהלת אגף פסיכולוגיה בשפ"י – משרד החינוך, שיחת טלפון, 24 באוגוסט 2009.

²⁷ משרד מבקר המדינה, דוח שנתי 58ב', לשנת 2007 ולשנת הכספים 2006, פורסם בשנת 2008.

לצורך הדגמת גודל המחסור נמסר ממשד החינוך נתון על העיר בני-ברק, שבה שיעור התקנים המאושישים בפועל של פסיכולוגים חינוכיים הוא רק 29% מהנדרש.²⁸

על המחסור בפסיכולוגים חינוכיים במגזר הערבי ראה פרק 4 בהמשך המסמך.

2.3. תקצוב משרות הפסיכולוגים החינוכיים

משרד החינוך מממן כיום 68% מעלות התקנים הקבועים לפסיכולוגים חינוכיים, והרשות המקומית מממנת 32% מהעלות. יצוין כי בהשוואה לשנים קודמות גדל חלקו של משרד החינוך במימון כל תקן של פסיכולוג (מ-64% בשנים קודמות ל-68%, כאמור, בשנת הלימודים החולפת).²⁹

להלן פירוט העלות השנתית הממוצעת של משרת פסיכולוג בשירות הפסיכולוגי-ייעוצי של משרד החינוך, במחירי ינואר 2008.

העלות הממוצעת לפסיכולוג המוצגת בטבלה 2 חושבה לפי דרגה 43 + 17 שנות ותק, כולל זכויות סוציאליות, מע"מ, הוצאות רכב והוצאות מינהל בשיעור 20%.³⁰

טבלה 2: עלות משרת פסיכולוג (במחירי ינואר 2008, בש"ח)			
העלות השנתית	העלות המלאה	השתתפות משרד החינוך – 68%	השתתפות הרשות המקומית – 32%
בערים מעל 100,000 תושבים	191,698	130,355	61,343
ביישובים עד 100,000 תושבים	198,154	134,745	63,409
ביישובים עד 25,000 תושבים ו/או בעדיפות לאומית א'	202,787	137,895	64,892
במועצות אזוריות	218,149	148,341	69,808

2.4. השלכות המחסור בפסיכולוגים חינוכיים³¹

- רוב מסגרות החינוך למי שמתחת לגיל חובה ומעל לגיל חטיבת הביניים אינן מקבלות שירותים פסיכולוגיים.
- חלק ממסגרות החינוך לגיל חובה עד חטיבת הביניים אינן מקבלות שירות פסיכולוגי-חינוכי.
- השירות הפסיכולוגי-חינוכי למסגרות ששירות זה מוקצה להן מתנהל בחסר. המחסור הזה גורם לצמצום השירות בנושאים כגון: איתור ואבחון ילדים ללא רצף טיפולי, חסר

²⁸ הגב' חוה פרידמן, מנהלת אגף פסיכולוגיה בשפ"י – משרד החינוך, שיחת טלפון, 24 באוגוסט 2009.

²⁹ מתוך: מרכז המחקר והמידע של הכנסת, המחסור בפסיכולוגים במערכת החינוך בשדרות, כתב יובל וורגן, פברואר 2007.

³⁰ משרד החינוך – המינהל לכלכלה ולתקציבים, השתתפות משרד החינוך, התרבות והספורט בתקציב הרשויות המקומיות לשנת 2008, פברואר 2008.

³¹ הגב' חנה שדמי, מנהלת אגף א' שפ"י במשרד החינוך, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבל ב-10 באוגוסט 2009.

בטיפולים פסיכולוגיים לילדים וביעוץ להורים וחסר בעבודת מניעה עם אוכלוסיות סיכון מאותרות.

3. הייעוץ החינוכי

מטרת הייעוץ החינוכי היא לסייע לתלמיד כפרט ולבית-הספר כמערכת חברתית-ארגונית להגיע לתפקוד מיטבי ולמיצוי יכולתם, באווירה תומכת ומקובלת. השליחות המקצועית של היועץ החינוכי מכוונת לשיפור רווחתם הנפשית של כל באי בית-הספר ולהתפתחות התקינה של הפרט ושל הארגון. גישה מערכתית בעבודת היועץ החינוכי מאפשרת לתת את הדעת בו-בזמן על תהליכי ההתפתחות של הפרט ועל תהליכי ההתפתחות של הארגון. הפרט נתפס כחלק ממערכת, ועל כן התערבות היועץ החינוכי נושאת אופי מערכתי גם כשהיא נוגעת בפרט.³²

כאמור, אגף הייעוץ החינוכי פועל במסגרת השירות הפסיכולוגי-ייעוצי של משרד החינוך, ולפיכך הוא אחראי להתוויית מדיניות ארצית ולביצועה בכל הקשור למתן שירותי ייעוץ חינוכי למערכת החינוך על מוסדותיה. שירותי ייעוץ חינוכי ניתנים למוסדות החינוך ולצוותיהם, לתלמידים (גילאי 3–18 בחינוך הרגיל ו-3–21 בחינוך המיוחד) ולהוריהם, וכן לפיקוח המחוזי והארצי.

אגף הייעוץ החינוכי מפקח מבחינה מקצועית על מתן שירותים ייעוציים – באמצעות היועצים הבכירים (מפקחים על היועצים). היועצים החינוכיים במוסדות החינוך הם חלק אינטגרלי מסגל החינוך בבתי-הספר, והיועצים הבכירים הם חלק אינטגרלי מסגל הפיקוח המחוזי.³³

3.1. דרישות התפקיד

ההגדרה הרשמית של משרד החינוך לאיש מקצוע בתפקיד יועץ חינוכי היא "מורה יועץ" (יועץ בכיר מוגדר "מפקח על מורים יועצים"). התנאים לעיסוק ביעוץ חינוכי הם תואר שני לפחות ביעוץ חינוכי מטעם מוסד אקדמי מוכר להכשרת עובדי הוראה בארץ או בחו"ל, תעודת הוראה או תעודת מורה ממוסד מוכר להכשרת עובדי הוראה בארץ או בחו"ל וליווי מומחה בתחום במשך שנתיים לפחות.³⁴

3.2. מבנה ההעסקה והתקצוב והמחסור ביועצים חינוכיים

- היועצים החינוכיים נחשבים עובדי הוראה. משרתם אינה בנויה על תקנים.³⁵

³² מידע על אגף הייעוץ בשפ"י, באתר האינטרנט של משרד החינוך, <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Shefi/gapim/yeutz/Odot.htm>, כניסה אחרונה: 6 באוגוסט 2009.

³³ שם.

³⁴ חוזר מנכ"ל משרד החינוך בנושא עובדי הוראה, יועצים ומורים בתפקידי הדרכה, תשס"ב/7(א), 2002; משרד החינוך – אגף שפ"י, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבל ב-10 באוגוסט 2009.

³⁵ הגבי חנה שדמי, מנהלת אגף א' שפ"י במשרד החינוך, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבל ב-10 באוגוסט 2009.

- הייעוץ החינוכי ממומן באמצעות שעות עובדי הוראה ומשרות עובדי הוראה.³⁶

לאחרונה הגדיר אגף שפ"י סטנדרטים לפרקטיקה המקצועית בייעוץ חינוכי. על-פי סטנדרטים אלה, תקנון הייעוץ החינוכי מתקיים רק בחטיבה העליונה, ומוגדר 1.7 שעות שבועיות לכל כיתה. טרם הוגדרה תקינה מחייבת לייעוץ בחטיבת הביניים, בבתי-הספר היסודיים ומסגרות החינוך הקדם-יסודי. ההמלצה היא לתקן ייעוץ במשרה מלאה לכל 500 תלמידים.³⁷

מאגף שפ"י נמסר כי כיום יש בארץ 4,300 יועצים חינוכיים, וכי מבנה העסקת היועצים המוגדר בחוזר המנכ"ל ובתנאי השירות קובע כי עבודת היועץ תוגדר בפרופורציה של 2/3 משרה בייעוץ ו-1/3 משרה בהוראה בכיתה. היקפי ההעסקה משתנים ונעים מארבע שעות שבועיות למשרה למשרת ייעוץ מלאה.³⁸

על-פי הסטנדרטים לפרקטיקה המקצועית בייעוץ חינוכי שהוזכרו לעיל, שבוע עבודה של יועץ חינוכי ייבנה לפי החלוקה שלהלן: שעות ההוראה הפרונטלית יחולקו לפי היקף המשרה לשעות עבודה פרונטליות ולשעות ייעוץ בהתאם לקביעת הנהלת בית-הספר, ואילו שעות הייעוץ הפרטניות יהיו שעות ייעוץ (ולא שעות הוראה). יועץ חינוכי יידרש לעבוד לא פחות מ-1/6 ממשרתו (כלומר שש מ-36 שעות לייעוץ חינוכי במשרה מלאה) בהוראה פרונטלית בבתי-ספר יסודיים ובחטיבת הביניים, ובכל מקרה לא פחות מארבע שעות פרונטליות לכל שיעור משרה. בהגדרה לא נקבע יחס מחייב בין מספר התלמידים לשעות הייעוץ.³⁹

נתונים על הייעוץ החינוכי במערכת החינוך הארצית כיום:⁴⁰

- שיעור הכיסוי בחטיבה העליונה מגיע כדי 99% ;
- שיעור הכיסוי בחטיבות הביניים הוא 80% ;
- שיעור הכיסוי בחינוך היסודי הוא 50% ;
- שיעור הכיסוי בגני-הילדים הוא 14% בלבד.

מנתונים אלה עולה תמונה של מחסור ניכר ביועצים חינוכיים בחינוך היסודי ובגני-הילדים.

12 מוסדות אקדמיים בארץ מכשירים יועצים חינוכיים: חמש אוניברסיטאות ושבע מכללות המוכרות על-ידי המועצה להשכלה גבוהה להענקת תואר שני בייעוץ חינוכי.

ככלל, סטודנטים המסיימים תואר שני בייעוץ אינם מעוניינים להיכנס לעבודה במערכת החינוך. במשרד החינוך מדגישים כמה סיבות למצב שנוצר, ובהן:

- יועצים חינוכיים נדרשים לעסוק גם בהוראה, דבר שגורם להם לעתים תסכול רב, משום שבחירתם המקצועית המועדפת היתה ייעוץ חינוכי. כך, לעתים, 6.5–7 שנות לימודים באות לידי ביטוי ב 8–10 שעות ייעוץ בלבד.

³⁶ שם.

³⁷ עדנה דשבסקי, סטנדרטים לפרקטיקה המקצועית בייעוץ חינוכי, הוצאת גף הפרסומים – משרד החינוך, 2009.

³⁸ הגב' חנה שדמי, מנהלת אגף אי' שפ"י במשרד החינוך, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבל ב-10 באוגוסט 2009.

³⁹ עדנה דשבסקי, סטנדרטים לפרקטיקה המקצועית בייעוץ חינוכי, הוצאת גף הפרסומים – משרד החינוך, 2009.

⁴⁰ הגב' חנה שדמי, מנהלת אגף אי' שפ"י במשרד החינוך, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבל ב-10 באוגוסט 2009.

- המקצוע מחייב התמחות והכשרה רבה, ואין פרופורציה בין רמת הדרישה לרמת הפרנסה והביטוי המקצועי.
- אין ביטחון תעסוקתי במקצוע. בכל שנה מחדש מתעוררת שאלת קיומן של שעות במערכת להעסקת יועצים.
- בשוק העבודה בוגרי תואר שני בייעוץ נחשבים אנשי מקצוע מבוקשים לתעסוקה בחברות לטכנולוגיות גבוהות (Hi Tech), בשכר הולם.⁴¹

נושא הסדרת התקינה של יועצים חינוכיים, נדון בימים אלו בהנהלת המשרד בהשתתפות שר החינוך גדעון סער, מנכ"ל המשרד, ד"ר שמשון שושני ואנשי אגף הייעוץ של שפ"י.⁴²

4. מחסור בפסיכולוגים וביועצים חינוכיים במגזר הלא-יהודי

4.1 פסיכולוגים חינוכיים

על-פי נתוני משרד החינוך מינואר 2010, במגזר הערבי (ללא המגזר הדרוזי והמגזר הבדואי) יש 163 **תקנים מאוישים** של פסיכולוגים חינוכיים, שהם רק **41% מהתקנים הנדרשים** (כ-402 תקנים). נתונים אלה מתייחסים לערים וליישובים שבהם אוכלוסייה ערבית בלבד, ולא נכללים בהם התקנים בערים מעורבות כגון רמלה, עכו ולוד. לשם השוואה, במגזר היהודי שיעור התקנים המאוישים של פסיכולוגים חינוכיים הוא 57% מהתקנים הנדרשים, והשיעור הכלל-ארצי הוא 53%.⁴³

רוב הפסיכולוגים החינוכיים במגזר הלא-יהודי הם ערבים. רק במקרים בודדים עובדים פסיכולוגים חינוכיים יהודים במגזר זה.⁴⁴

על-פי נתונים של משרד החינוך מנובמבר 2009, **במגזר הדרוזי ובמגזר הבדואי** שיעור התקנים של פסיכולוגים חינוכיים המאוישים בפועל נמוך עוד יותר – **רק 31% ו-33% מהנדרש**, בהתאמה.⁴⁵

לדברי משרד החינוך, יש רשויות מקומיות שמאיישות בימים אלה תוספת תקנים שניתנה להן בספטמבר 2009, ולפיכך בשבועות הקרובים צפוי שהנתונים ישתנו.

דוח מבקר המדינה קובע כי המחסור בפסיכולוגים חינוכיים במגזר הערבי נובע בין השאר ממחסור בפסיכולוגים ערבים בארץ. ברוב לשכות השירות הפסיכולוגי-חינוכי (שפ"ח) ברשויות המקומיות הלא-יהודיות מועסקים פסיכולוגים מתמחים בלבד; פסיכולוגים חינוכיים מומחים אינם מועסקים בהן,

⁴¹ ג'ודי בן עזרא ועדנה דשבסקי, אגף ייעוץ, שפ"י, משרד החינוך, הצעה למיצוב מבנה התעסוקה של יועצים חינוכיים בהתאם למתווה עקרונות הרפורמה, ירושלים, יולי 2007.

⁴² הגב' אלה אלגריסי, מנהלת אגף ייעוץ בשפ"י – משרד החינוך, שיחת טלפון, 22 בנובמבר 2009.

⁴³ הגב' חוה פרידמן, מנהלת אגף פסיכולוגיה בשפ"י – משרד החינוך, קובץ נתונים, נשלח בדוא"ל, 20 בינואר 2010.

⁴⁴ דברי הגב' חוה פרידמן, מנהלת אגף פסיכולוגיה בשפ"י – משרד החינוך, בתוך פרוטוקול מס' 175 משיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט, בנושא "מחסור בפסיכולוגים במגזר הערבי", 20 במרס 2007.

⁴⁵ הגב' חוה פרידמן, מנהלת אגף פסיכולוגיה בשפ"י – משרד החינוך, שיחת טלפון, 24 באוגוסט 2009.

ולפסיכולוגים המתמחים לא ניתנת הדרכה מקצועית מתאימה.⁴⁶ עקב כך נפגע השירות הניתן הן לתלמידים ולהורים והן לצוותים של מוסדות החינוך הזכאים לקבלו.

בין הפתרונות לצמצום המחסור בפסיכולוגים חינוכיים במגזר הלא-יהודי שעליהם הצביעו בישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת שדנה בנושא במרס 2007: פתיחת תוכניות לימודים בפסיכולוגיה חינוכית המיועדות לסטודנטים מהמגזר הלא-יהודי בארץ ומתן עידוד ותמיכה כלכלית לפסיכולוגים שלמדו בחו"ל, כדי למשוך אותם לחזור לישראל ולפנות להתמחות בפסיכולוגיה חינוכית.⁴⁷

תוכניות לימודים בפסיכולוגיה חינוכית ובפסיכולוגיה של הילד קיימות כיום במוסדות להשכלה גבוהה המוכרים על-ידי המועצה להשכלה גבוהה (להלן: מל"ג), למשל באוניברסיטאות (האוניברסיטה העברית בירושלים, אוניברסיטת תל-אביב, אוניברסיטת בר-אילן, אוניברסיטת חיפה ואוניברסיטת בן-גוריון) ובחלק מן המכללות האקדמיות המוכרות. התוכנית היחידה בפסיכולוגיה קלינית חינוכית המיועדת למגזר הערבי פועלת באוניברסיטת חיפה מאז שנת 2003. התוכנית נפתחה ביוזמתה של הוועדה לתכנון ולתקצוב (להלן: ות"ת) בשיתוף האוניברסיטה, לאחר ששרד החינוך הצביע בפני ות"ת על המחסור בפסיכולוגים חינוכיים במגזר הערבי.⁴⁸

בתוכנית לומדים בכל שנה כמה עשרות סטודנטים מהמגזר הערבי (בכל שנה מתחילים את הלימודים כ-10 סטודנטים חדשים). כמו כלל לימודי התואר השני בפסיכולוגיה שיש בהם התמחות טיפולית זו או אחרת, הלימודים נמשכים שנתיים, ולאחר מכן, במשך ארבע שנים, הסטודנטים נדרשים להתמחות בתחום במסגרת חוץ-אוניברסיטאית. כמו כן, יש חובה להגיש עבודת גמר בסיום הלימודים ולפני ההתמחות. באוניברסיטת חיפה מציינים כי לתוכנית הצלחה גדולה ויש לה חשיבות רבה למגזר הערבי.⁴⁹

התוכנית תוקצבה מעבר לתקצוב הרגיל של האוניברסיטה, בתקציב מיוחד. בשנת הלימודים הקודמת, התשס"ט, הגיעה התמיכה של ות"ת בתוכנית זו לסך של 469,000 ש"ח;⁵⁰ לטענת האוניברסיטה מדובר בתקציב גירעוני.⁵¹

כאמור, באוניברסיטת חיפה רואים חשיבות רבה בתוכנית, מאחר שהיא מאפשרת את הכשרתם של פסיכולוגים חינוכיים מהמגזר הערבי, שכאמור סובל ממחסור ניכר במומחים בתחום. גם במועצה להשכלה גבוהה מתייחסים לסוגיה באותו האופן. עם זאת, בשנת הלימודים הנוכחית, תש"ע, התוכנית לא נפתחה לסטודנטים החדשים (הסטודנטים בשנה ב' ושאר הסטודנטים שהתחילו את התוכנית לפני שנת הלימודים תש"ע ממשיכים את לימודיהם).

⁴⁶ משרד מבקר המדינה, דוח שנתי 58ב', לשנת 2007 ולשנת הכספים 2006, פורסם בשנת 2008.

⁴⁷ פרוטוקול מס' 175 מישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט, בנושא "מחסור בפסיכולוגים במגזר הערבי", 20 במרס 2007.

⁴⁸ הגב' חוה קליין, "פסיכולוגים ויועצים חינוכיים במגזר הערבי", מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת מהמועצה להשכלה גבוהה; התקבל בדוא"ל, 4 בינואר 2010.

⁴⁹ פרופ' אבי שגיא, דקאן הפקולטה למדעי החברה, ופרופ' יוחנן אשל, ראש החוג לפסיכולוגיה באוניברסיטת חיפה, שיחת טלפון, 23 בדצמבר 2009.

⁵⁰ הגב' חוה קליין, "פסיכולוגים ויועצים חינוכיים במגזר הערבי", מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת ממועצה להשכלה גבוהה; התקבל בדוא"ל, 4 בינואר 2010.

⁵¹ פרוטוקול מס' 363 מישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט, בנושא "סגירת המגמה "קלינית חינוכית למגזר הערבי" באוניברסיטת חיפה", 5 בפברואר 2008.

מהמידע שהתקבל מות"ת⁵² עולה כי בחודש ספטמבר 2009 הוחלט על-ידי ות"ת להמשיך את תקצוב התוכנית בשנת הלימודים תש"ע בהתאם למתכונת המקובלת לפני כן. לקראת סוף אוקטובר 2009, למרות החלטת ות"ת, האוניברסיטה לא פתחה את התוכנית בסמסטר א'. לעומת זאת, מאוניברסיטת חיפה מדווחים כי התוכנית נסגרה על-פי החלטת ות"ת.⁵³

מות"ת נמסר עוד כי "ביום 1.11.2009 נפגשו יו"ר ות"ת, מנכ"ל ות"ת ונציגי הסגל המקצועי בות"ת עם הנשיא והרקטור של אוניברסיטת חיפה, וזאת כדי לדון, בין היתר, בפתיחת התוכנית בתש"ע. בפגישה סוכמו הדברים הבאים:

- ועדת ההיגוי של ות"ת להרחבת הנגישות להשכלה גבוהה למגזר הערבי, בראשות חבר המל"ג פרופ' פואד פארס, תבחן את התוכנית ותגבש את המלצותיה להמשך. הוועדה תבחן, בין היתר, היבטים אקדמיים שונים בהפעלת התוכנית, כגון בחינת אפשרות שילובם של הסטודנטים בתוכנית בקורסים הנלמדים בתוכנית הרגילה תוך מתן תגבורים וסיוע ככל שיידרש, ועוד. כמו כן, תבחן הוועדה את האפשרות לפתוח תוכניות להכשרת פסיכולוגים ויועצים למערכת החינוך במגזר הערבי גם במוסדות להשכלה גבוהה נוספים.
- תושלם בדיקת טענותיה של אוניברסיטת חיפה אשר לגירעון תקציבי בתוכנית, לרבות האפשרות לשינוי אופן התקצוב, במטרה לאזן את התוכנית.
- שתי בחינות אלה תסתיימנה עד אמצע-סוף ינואר 2010, וזאת כדי לאפשר פתיחת התוכנית בסמסטר ב' בתש"ע.⁵⁴

כיום במשרד החינוך עדים ליותר ויותר פסיכולוגים מהמגזר הערבי שרכשו את השכלתם בירדן. על פי מידע שנמסר מהשירות הפסיכולוגי – ייעוצי של המשרד, בדרך כלל, השירות נדרש להשקיע רבות בהתאמת הידע ומומחיות שרכשו בחוץ-לארץ למאפיינים הייחודיים של המקצוע בארץ. מאמץ רב מזה נדרש בהכשרת פסיכולוגים מהמגזר הערבי שלמדו במדינות מזרח אירופה ומערב אירופה.⁵⁵

⁵² שם.

⁵³ פרופ' אבי שגיא, דקאן הפקולטה למדעי החברה ופרופ' יוחנן אשל, ראש החוג לפסיכולוגיה באוניברסיטת חיפה, שיחת טלפון, 23 בדצמבר 2009.

⁵⁴ הגב' חוה קליין, "פסיכולוגים ויועצים חינוכיים במגזר הערבי", מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת ממועצה להשכלה גבוהה; התקבל בדוא"ל, 4 בינואר 2010.

⁵⁵ הגב' חוה פרידמן, מנהלת אגף פסיכולוגיה בשפ"י – משרד החינוך, קובץ נתונים, נשלח בדוא"ל, 20 בינואר 2010.

4.2 יועצים חינוכיים

על-פי מידע של אגף שפ"י במשרד החינוך, בסוף שנת 2009 היו בארץ כ-4,300 יועצים חינוכיים. 517 יועצים עסקו במקצוע במגזר הערבי, במגזר הבדואי ובמגזר הדרוזי.⁵⁶ מספר זה הוא כ-12% בלבד מכלל היועצים החינוכיים בישראל, ואילו התלמידים במגזר הלא-יהודי הם כ-25% מכלל תלמידי בתי-הספר.⁵⁷ בנוסף, יודגש כי לא כל היועצים עוסקים בייעוץ במשרה מלאה. כאמור, היקפי ההעסקה משתנים ונעים מארבע שעות שבועיות למשרה למשרת ייעוץ מלאה, כאשר מבנה העסקת היועצים חינוכיים באופן קבוע משולב עם שעות הוראה ומוגדר בפרופורציה של 2/3 משרה בייעוץ ו-1/3 משרה בהוראה בכיתה.⁵⁸

בטבלה 1 מוצגים נתונים על יועצים חינוכיים במגזר הערבי בפריסה ארצית:

טבלה 1: פריסה ארצית של יועצים חינוכיים במגזר הערבי ⁵⁹	
מספר יועצים	מחוז / מגזר
73	מרכז / ערבי
109	חיפה / ערבי
230	צפון / ערבי
48	דרום / בדואי
15	חיפה / דרוזים
42	צפון / דרוזים
517	סה"כ

כאמור, לאחרונה הגדיר אגף שפ"י סטנדרטים לפרקטיקה המקצועית בייעוץ חינוכי. על-פי סטנדרטים אלה, ההמלצה היא לתקן ייעוץ במשרה מלאה לכל 500 תלמידים.⁶⁰ היום במגזר הערבי היחס יועץ חינוכי : תלמיד עומד על 1: 708, ולא מדובר פה על יועץ במשרה מלאה.

על פי נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בשנים אחרונות מספר סטודנטים ערבים לתואר שני בייעוץ חינוכי באוניברסיטאות⁶¹ עמד על 27 בממוצע (כ-8% בלבד מכלל הסטודנטים במגמה זו).⁶²

⁵⁶ הגב' אלה אלגריסי, מנהלת אגף ייעוץ בשפ"י – משרד החינוך, "סיכום פריסה ארצית של יועצים חינוכיים במגזר הערבי", נתונים שנשלחו לבקשת המרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 23 בדצמבר 2010.

⁵⁷ בנתון נכללים גם נתוני המגזר הבדואי והמגזר הדרוזי; בשנת הלימודים תשס"ט היו 365,983 תלמידים במגזר הלא-יהודי; נתוני מערכת החינוך, באתר האינטרנט של משרד החינוך:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Owl/Hebrew/UvdotNetunim/netunim>, כניסה אחרונה 18 בינואר 2010.

⁵⁸ הגב' חנה שדמי, מנהלת אגף א' שפ"י במשרד החינוך, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבל ב-10 באוגוסט 2009.

⁵⁹ הגב' אלה אלגריסי, מנהלת אגף ייעוץ בשפ"י – משרד החינוך, "סיכום פריסה ארצית של יועצים חינוכיים במגזר הערבי", נתונים שנשלחו לבקשת המרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 23 בדצמבר 2010.

⁶⁰ עדנה דשביסקי, סטנדרטים לפרקטיקה המקצועית בייעוץ חינוכי, הוצאת גף הפרסומים – משרד החינוך, 2009.

⁶¹ הנתונים אינם כוללים נתונים מאוניברסיטת חיפה עקב מגבלות בנתונים.

⁶² מר' דוד מעגן, ראש תחום חינוך גבוה וכוחות הוראה, אגף מדען ראשי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: "סטודנטים ערבים לתואר שני בייעוץ חינוכי", מכתב תשובה לבקשת מידע של המרכז המחקר והמידע של הכנסת. התקבל ב-4 בפברואר 2010.

בטבלה 2 מוצגים נתונים על סטודנטים לתואר שני בייעוץ חינוכי במגזר הערבי בשנים אחרונות (לא כולל אוניברסיטת חיפה):

טבלה 2: סטודנטים לתואר שני בייעוץ חינוכי במגזר הערבי ⁶³			
סטודנטים ממגזר הערבי		סך הכול סטודנטים במגמה	שנת לימודים
אחוז מכלל הסטודנטים במגמה	מספר		
11	37	342	2003
9	30	352	2004
8	30	347	2005
7	23	314	2006
7	20	274	2007
7	21	287	2008

בנתונים הללו לא נכללו מסגרות לימוד נוספות (מכללות אקדמיות ומכללות אקדמיות לחינוך), מאחר ותכניות הלימוד לתואר שני בייעוץ חינוכי במסגרות אלה, הן חדשות ומספר הסטודנטים בהן הנו קטן ביותר.⁶⁴

בשנת 2006 ערך משרד החינוך סקר יועצים חינוכיים. בסקר השתתפו, באופן וולונטרי, כמחצית מן היועצים החינוכיים העוסקים בתחום.⁶⁵ בסקר נבדקו, בין השאר, תהליכים בתוך המגזרים, הן מבחינת התפתחות הייעוץ החינוכי והן מבחינת הבעיות הקיימות כיום בתחום.

נמצא כי כמעט רבע מהיועצים החינוכיים במגזר הערבי דיווחו שהם מועסקים ללא רשיון מטעם משרד החינוך (לשם השוואה, במגזר היהודי, כ-11% מן היועצים בחינוך הממלכתי ורק כ-5% מן היועצים בחינוך הממלכתי-דתי דיווחו שהם עוסקים במקצוע ללא רשיון). לעיסוק ללא רשיון יש שתי סיבות עיקריות: חלק מן היועצים ללא רשיון הם יועצים ותיקים, אשר התחילו לעסוק בתחום טרם נקבעה חובת הרשיון (חלק מהם גם בעלי תואר ראשון בחינוך בלבד); חלק מהם עדיין נמצאים בשלבים שונים של ההתמחות ואינם יכולים לקבל רשיון טרם השלמתה.⁶⁶

⁶³ שם.

⁶⁴ שם.

⁶⁵ תוצאות סקר היועצים של משרד החינוך, הבדלים בין-מגזריים ומה ניתן ללמוד מהם. הסקר נערך בשנת 2006 ופורסם ב-2008. בסקר השתתפו באופן וולונטרי כמחצית מכלל אנשי המקצוע – מדגם לא מייצג שלהם. נשלח על-ידי אלה אלגריסי, מנהלת אגף ייעוץ בשפ"י – משרד החינוך, דוא"ל, 23 בדצמבר 2009.

⁶⁶ הגב' אלה אלגריסי, מנהלת אגף ייעוץ בשפ"י במשרד החינוך, שיחת טלפון, 24 בדצמבר 2009.

נתונים על מספר התלמידים ומוסדות החינוך במערכת החינוך בישראל, שנת הלימודים תשס"ח ותחזית לשנת הלימודים תשס"ט⁶⁷

מהות המידע	שנת הלימודים תשס"ט	תחזית לתש"ע	הגידול באחוזים מתשס"ט לתש"ע
כלל התלמידים במערכת החינוך	1,472,585	1,484,834	1%
תלמידים בחינוך היהודי	נתון חסר	1,106,672	נתון חסר
חינוך יסודי	860,508	863,281	0%
גני-ילדים ציבוריים	376,246	385,369	2%
מהם: גן-חובה	159,912	159,882	0%
כיתה א'	133,734	136,605	2%
חטיבת הביניים	253,119	257,964	2%
החטיבות העליונות	358,958	364,276	1%
מהם: כיתה י"ב	102,222	105,501	3%
סך כל מוסדות הלימוד	4.059	4.096	1%
כיתות	56,010	56,754	1%
עובדי הוראה (אומדן)	120,254	120,888	1%

⁶⁷ משרד החינוך, "אינטרנט ומידע חינוכי – נתוני מערכת החינוך לשנת הלימודים תש"ע, באתר האינטרנט, <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Owl/Hebrew/UvdotNetunim/netunim/>, כניסה אחרונה: 22 בנובמבר 2009.

מקורות

פרסומים

- דשבסקי עדנה, סטנדרטים לפרקטיקה המקצועית בייעוץ חינוכי, הוצאת גף הפרסומים של משרד החינוך, ירושלים 2009.
- לוינסון שלומית, "פסיכולוגיה במערכת החינוך בישראל – 50 שנות פעילות של השירותים הפסיכולוגיים-חינוכיים", יובל למערכת החינוך בישראל, משרד החינוך, התרבות והספורט, 1999.

מסמכי הכנסת

- מרכז המחקר והמידע, המחסור בפסיכולוגים במערכת החינוך בשדרות, כתב יובל וורגן, פברואר 2007.
- פרוטוקול מס' 363 משיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט, בנושא "סגירת המגמה" קלינית חינוכית למגזר הערבי" באוניברסיטת חיפה", 5 בפברואר 2008.
- פרוטוקול מס' 175 משיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט, בנושא "מחסור בפסיכולוגים במגזר הערבי", 20 במרס 2007.

מסמכי הממשלה

- משרד החינוך, "משרד החינוך והסעיפים הצמודים לו, 24-08 – השירות הפסיכולוגי-ייעוצי", הצעות תקציב לשנת הכספים 2009-2010 ודברי הסבר, מוגשים לכנסת ה-18, יוני 2009.
- משרד מבקר המדינה, "השירות הפסיכולוגי-חינוכי", דוח שנת 58, לשנת 2007 ולחשבונות שנת הכספים 2006, פורסם בשנת 2008, עמ' 797-828.
- חוזר מנכ"ל משרד החינוך בנושא עובדי הוראה, יועצים ומורים בתפקידי הדרכה, תשס"ב/7(א), 2002; משרד החינוך – אגף שפ"י, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבל ב-10 באוגוסט 2009.

חקיקה

- תיקון 7, תשס"ג-2002, לחוק חינוך מיוחד, התשמ"ח-1988, פרק ד'1: שילוב ילד בעל צרכים מיוחדים בחינוך הרגיל.

מכתבים ושיחות טלפון

- אלגרסי אלה, מנהלת אגף ייעוץ בשפי – משרד החינוך, "סיכום פריסה ארצית של יועצים חינוכיים במגזר הערבי", נתונים שנשלחו לבקשת המרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 23 בדצמבר 2010.
- אלגרסי אלה, מנהלת אגף ייעוץ בשפ"י – משרד החינוך, שיחות טלפון: 22 בנובמבר 2009, 24 בדצמבר 2010.
- מעגן דוד, ראש תחום חינוך גבוה וכוחות הוראה, אגף מדען ראשי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "סטודנטים ערבים לתואר שני בייעוץ חינוכי", נתונים שנשלחו לבקשת המרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 4 בפברואר 2010.
- שדמי חנה, מנהלת אגף א' שפ"י במשרד החינוך, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבל ב-10 באוגוסט 2009.
- פרידמן חוה, מנהלת אגף פסיכולוגיה בשפ"י – משרד החינוך, שיחות טלפון: 24 באוגוסט 2009, 20 בינואר 2010.
- פרידמן חוה, מנהלת אגף פסיכולוגיה בשפ"י – משרד החינוך, קובץ נתונים, נשלח בדוא"ל, 20 בינואר 2010.
- קליין, חוה, "פסיכולוגים ויועצים חינוכיים במגזר הערבי", מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת מהמועצה להשכלה גבוהה; התקבל בדוא"ל, 4 בינואר 2010.
- פרופ' שגיא, אבי, דקאן הפקולטה למדעי החברה, ופרופ' אשל, יוחנן, ראש החוג לפסיכולוגיה באוניברסיטת חיפה, שיחת טלפון, 23 בדצמבר 2009.

אתרי אינטרנט

- משרד החינוך, <http://cms.education.gov.il>.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע